

Lasten omaehtoisen liikunnan ja pitkäkestoisen leikin vahvistaminen – Hanke Orivesi, marraskuu 2018

TYÖPAJA nro 2: Leikkimaailma ja luova leikkipedagogiikka / Hanne Nyman, Hankekoordinaattori

Hankkeessa olennaisena osana koordinaattorin työtä on henkilöstön kouluttaminen. Leikin osalta hankkeessa pyritään vahvistamaan lasten pitkäkestoista leikkiä arjessa ja etsimään työtapoja, jotka tukevat tätä tavoitetta. Jokainen kasvattaja kuuluu omaan työpajaryhmään, joka kokoontuu 6-7 kertaa vuoden aikana käsittelemään leikkiä työtapana eri näkökulmista. Työpajoissa avataan käsitteitä ja annetaan kasvattajille esimerkkejä erilaisista leikin muodoista, jotka tarjoavat myös mahdollisuuden kasvattajien ja lasten yhteiseen leikkiin. Tällä pyritään sekä kehittämään leikkiä keskeisenä työmuotona, että vahvistamaan aikuisen roolia leikissä. Aikuisen aktiivinen rooli leikin rikastuttajana ja erilaisten mahdollisuuksien tarjoajana on merkityksellinen pitkäkestoisen leikin vahvistamisessa.

Työpajassa nro 2 perehdyimme siihen, mitä valtakunnallinen ja paikallinen Vasu sanoo leikistä ja mitä tarkoittaa käytännössä leikkimaailma ja luova leikkipedagogiikka?

Työpaja kakkoset sijoittuivat marraskuulle, jolloin joulun aika teki tuloaan päiväkodeissa. Käsittelemme leikkimaailmaa joulun kautta. Keskustelimme, että jos ilmiönä olisi joulu ja tarinana Matka joulun taloon, millaisen leikkimaailman tämän ympärille voisi toteuttaa. Koska ajatus oli kasvattajille uusi, pitäydyimme teorian tarkastelussa ja peilasimme sitä käytäntöön tarinan avulla. Joulutarinasta oli helppo löytää erilaisia rooleja lapsille ja aikuisille sekä leikkimaailman rakentuminen joulun ympärille olisi ollut helppoa. Mielenkiintoista olisi ollut myös jatkaa tonttujen tarinaa joulun jälkeen, mitä sitten tapahtui?

Mitä vasu sanoo leikistä?

Oriveden Vasu 2017:

”Oriveden varhaiskasvatuksessa arvostetaan leikin merkitystä. Leikki ja pienryhmätoiminta ovat toiminnan suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtia. Pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa, tilaa ja rauhaa. Leikkiä tuetaan muokkaamalla monipuolisia oppimisympäristöjä ja antamalla lapselle mahdollisuus luoda kiinnostuksensa mukaisia leikkejä joustavasti erilaisissa ympäristöissä. Aikuisen rooli leikissä on toimia havainnoijana sekä tarvittaessa leikin ohjaajana ja rikastuttajana heittäytymällä leikkiin mukaan”. (2017, 34.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016:

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

”Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia”. (2016, 38.)

Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista

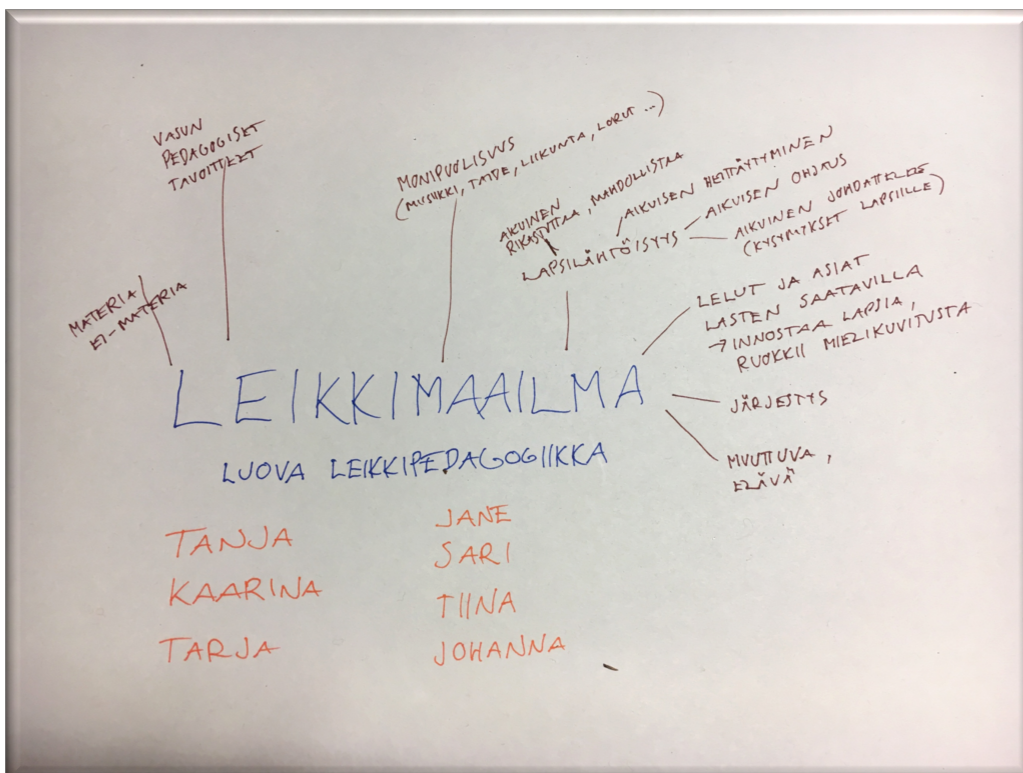
kokeilla, yrittää ja erehtyä. ”Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikki-taidoille” (2017, 38.)

Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunnelmastoaa.

”Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja **leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja**. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä”. (2017, 39.)

”Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa.” (Vasu 2016, 39.)

Vasu nostaa vahvasti leikkiä työtapana esille, mutta ei konkreettisesti anna esimerkkejä siitä, miten leikkiä keskeisenä työtapana käytetään. Mainitaan draama, sadut, mutta ei esim. avata leikkimaailmaa käsitteensä. Keskustelut kasvattajien kanssa ovat osoittaneet, että leikkimaailmaan yhdistetään melkein kaikki leikkiin helposti liitettävät asiat leluista heittäytymiseen ja aikuisen rooleihin ja leikkiympäristöön. Leikkimaailma on kuitenkin myös oma käsitteensä ja tämä ei useimmilla ole ollut tiedossa. Leikkimaailman on luonut ruotsalainen, kasvatustieteiden tohtori Gunilla Lindqvist.

Leikkimaailma ja luova leikkipedagogiikka

Leikkipedagogiikan isänä pidetään Friedrich Fröbeliä (1782 - 1852), joka tunnisti lasten omaehtoisen luovan leikin merkityksen. Varsinainen luova leikkipedagogiikka pohjautuu Gunilla Lindqvistin (1998, 66 - 68) kehittämään työtapaan. Hän määrittelee leikkipedagogiikan luovaksi työskentelytavaksi, jossa taideaineet ovat keskeisinä. Hän käyttää käsitettä luova leikkipedagogiikka, jossa lapsille luodaan mahdollisuuksia uusien merkitysten luomisessa todellisuuden ja kuviteltujen tilanteiden välille. Lingvistin ajatusten taustalla on Vygotskyn teoreettinen näkemys kaiken esteettisen ilmaisun alkukotina. Sen teoreettisena perustana pidetään kulttuurihistoriallista teoriasuuntausta, sekä psykologista käsitystä kehityksen luonteesta ja siirtymistä. Taustalla on avoin näkemys taiteesta ja kulttuurista. Leikillä ja kulttuurilla nähdään yhteisiä piirteitä ja eri taidelajit tukevat työtavassa toisiaan. Leikin keinoin luodaan uusia maailmoja ja rakennetaan tietoa. Yhteisen leikkimaailman käyttö auttaa lasta kehittämään leikkejä. Kirjallinen teksti ja elämyksellisyys/näytelmällisyys takaavat leikin kehittymisen. Yhteisten leikkimaailmojen rakentaminen on keskeinen menetelmä leikkipedagogiikassa ja muiden toimintojen tulisi tukea tätä.

Leikkipedagogiikan perustan muodostaa lasten ja aikuisten yhteinen juonellinen toiminta ja siihen liittyvä leikki. Olennaisena piirteenä on, että siinä luodaan aikuisia ja lapsia kehittäviä toimintaympäristöjä. Iso osa leikkimaailmaa on luoda yhdessä rikasta sisältöä sekä tarinaa. Olennainen osa leikkimaailmaa on myös aikuisten esittämät roolihahmot. Aikuiset johdattelevat lapset leikkimaailmaan ja toimivat välittäjinä. Aikuisten tulee huomioida lasten kulloinkin lähikehityksen vyöhyke, jotta leikkiä voidaan hyödyntää ja käyttää oppimiseen. Leikin ytimessä on aikuisen aito osallistuminen leikkiin. Aikuisen pedagoginen haaste onkin toimia luovasti ja mielikuvituksellisesti. Aikuisilta vaaditaan tarinan kerronnan taitoja, dramatisointivalmiuksia, sekä ymmärrystä improvisaation laista ja satuihin liittyvästä oppimisen potentiaalista.

Leikkimaailmassa aikuisilla voi olla erilaisia rooleja ja yksi näistä on toimia lasten tukijana leikkimaailmassa eli ns. kanssaseikkailijana. Aikuisten esittämät roolit luovat myös aikuisen perusolemukselle lisää kiinnostavuutta eli lisäävät karismaa! Lapset myös kiinnostuvat aikuisesta eri tavalla, aikuisista tulee jännittäviä ja kiinnostavampia.

Miksi luovaa leikkipedagogiikkaa?

Suomessa leikki on usein eriytynyt varhaiskasvatuksen arjessa lasten omaksi toiminnaksi ja vapaalla leikillä on Pohjoismaissa perinteisesti ollut vakiintunut asema. On tyypillistä, että lapsia kannustetaan yhteiseen leikkiin, mutta aikuiset eivät siihen osallistu. Nykyään kuitenkin halutaan jo nähdä aikuiset mukana leikkimässä, sillä vain olemassa leikissä ns. sisällä voi tavoittaa lapsen kokemusmaailmaa aidosti. Ongelmana ei pohjimmiltaan aina ole aikuisten haluttomuus tai taitamattomuus vaan yhteisen leikkimisen tavan löytäminen. Tähän leikkimaailma antaa luontevasti vastauksia. Luomalla pitkäjänteisesti leikkimaailmoja erilaisia keinoja käyttäen, voidaan ratkaista lasten oma-aloitteisen leikin ongelma ja lisätä pitkäkestoisuutta leikkiin. On yleistä, että aikuiset yrittävät opettaa lapsia leikkimään oikeasti tai tarkkailevat vapaata leikkiä puuttuen siihen vain tarvittaessa. Leikkiin puututaan, jos sitä halutaan parantaa ja viedä eteenpäin. Pitkäkestoisen leikin aikaansaaminen tulisi olla leikin tavoitteena ja kannustaa osanottajia luoviin tekoihin. Bredikyte ja Hakkarainen (2013, 4, 32) ovat vakuuttuneita leikin opettamisen ja leikkipedagogiikan välttämättömyydestä. Leikkipedagogiikan merkityksestä ja tarpeesta on olemassa kuitenkin erilaisia mielipiteitä.

Leikkimaailman tavoitteena on mahdollistaa lapselle uusien merkitysten luominen, kun hän pääsee liikkumaan todellisen ja kuviteltujen tilanteiden välillä. Leikkimaailma kehittää luovuutta ja edistää lapsen kehitystä. Luova leikkipedagogiikka pohjaa lasten omien leikkien ja toiminnan havainnoimisesta saatuihin tietoihin. Aikuiset keräävät tietoa lapsista havainnoimalla toimintaa aktiivisesti, keskittymällä tilanteisiin

oikeasti (vaatii herkkyyttä olemassaoloon tilassa). Aikuisten tulee myös tehdä tilaa leikille toiminnassa raivaamalla ja tunnistamalla erilaisia estoja. Aikuisen tehtävänä on rikastuttaa leikkiä ja suojella leikkirauhaa, hankkia materiaalia, esittää ideoita. Leikkimaailmassa on tärkeää aikuisten ja lasten YHDESSÄ tekeminen. On tärkeää antaa lasten tehdä ja suunnitella itse, eikä tehdä kaikkia asioita valmiiksi lasten puolesta.

ELI ”rautalankaversio lyhyesti”:

1. Satu
 - Valitaan teema tai lapsia kiinnostava, tarpeeksi jännittävä ja tapahtumarikas satu
2. Sadun käsittely
 - Käydään satua tai tarinaa läpi eri tavoin
 - Aikuiset dramatisoivat sadun
 - Keskustellaan
 - Piirretään, muovailaan, maalataan jne.
 - Esitetään nukketeatterina, pöytäteatterina tms.
 - Leikitään satua
3. Luodaan sadun maailmaa
 - Tehdään rekvisiittaa sadun teemaan
 - Lavasteita leikkiin
 - Materiaalia leikkiin (lippuja, välineitä tms. mitä vain tarvitaan)
 - Lavastetaan yhteinen leikkimaailma tai esim. satuun liittyviä erilaisia leikkipisteitä
4. Roolihahmot ja ongelma
 - Poimitaan sadusta joku teema, johon lapset ovat tarttuneet.
 - Aikuiset etsivät sadusta roolit, jotka voidaan ”herättää henkiin”
 - Roolihahmo lähettää lapsille teemasta kirjeen, jossa voidaan kuvata jotain ongelmaa ja pyytää lapsilta apua asian ratkaisemissa
5. Käsikirjoitus
 - Käsikirjoitetaan toiminta, joka mukailee sadun kerrontaa, mutta ei toista sitä tarkalleen
6. Siirtymä leikkimaailmaan
 - Leikkimaailmaan mennään siirtymän kautta. Siirtymä voi tapahtua lentävällä matolla kuten Startissa tehtiin tai siirtymä voi olla tunneli, laatikko tms. Tärkeää on, että siirtymä on mahdollisimman konkreettinen.
7. Seikkailu leikkimaailmassa
 - Lapset kohtaavat sadun roolihahmon ja auttavat tätä ratkaisemaan haasteita
 - Aikuiset seuraavat lasten ideoita ja tarttuvat hetkiin sekä improvisoivat yhteistä leikkiä eteenpäin
 - Joku tiimistä on leikkimaailmassa ns. kansaseikkailijan roolissa ja tukee lapsia osallistumisessa (luo tarvittaessa turvaa)
 - On tärkeää, että tarinassa on sopivasti jännitystä ja draamaa, että se koskettaa ja liikuttaa tunteita
8. Koonti.
 - Lopuksi kokoonnutaan yhdessä käymään läpi mitä leikkimaailmassa koettiin, millaisia ratkaisuja lapset ongelmiin kenties löysivät?
9. Vapaa leikkiaika (omaehtoine leikki)
 - Opettamisen lisäksi tulee varata aikaa lapsen omaehtoiselle leikille, joka auttaa omaksumaan yhteisessä leikkimaailmassa koettujen asioita. Tämä voi vaikuttaa positiivisesti lasten kehitykseen, kunhan siinä on perusteltuja näkyviä muutoksia lasten omaehtoisiin leikkeihin.

Lähteet:

Bredikyte, M. & Hakkarainen, P. (2013). Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet.

Lindqvist, G. (1998). Leikin mahdollisuudet.

Opetushallitus: Varhaiskasvatusuunnitelman perusteet 2016

Oriveden kaupunki: Varhaiskasvatussuunnitelma 2017

Yhteisen leikkimaailman kautta saadaan toteutettua helposti kaikki Vasun elementit.

